

ISSN 3083-7030 (Print)
ISSN 3083-7049 (Online)

ВІСНИК

**ЛУГАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

№ 1 СЕРПЕНЬ

2025

Видавничий дім
«Гельветика»
2025

ВІСНИК

ЛУГАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

№ 1 серпень 2025

Заснований у лютому 1997 року
Реєстрація суб'єкта у сфері друкованих медіа:
Рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення
№ 2055 від 13.06.2024 року. Ідентифікатор медіа R30-03355.

Суб'єкт у сфері медіа – Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (вулиця Віктора Новікова, 2, місто Лубни, Полтавська область, Україна, 37500; тел.: +38 095-105-6005; e-mail: mail@luguniv.edu.ua).

Збірник наукових праць внесений до
Переліку наукових фахових видань України в категорії «Б»
(історичні науки)
Наказ Міністерства освіти і науки України № 1188 від 24.09.2020 р.

Журнал включений до переліку видань реферативної бази даних «Україніка наукова»
(угода про інформаційну співпрацю
№ 30-05 від 30.03.2005 р.)

Рекомендовано до друку на засіданні вченої ради
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 1 від 29.08.2025 року)

Мова видання: українська, англійська

Виходить два рази на рік

Засновник –
Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Юрків Я. І. – доктор педагогічних наук, професор, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», проректор з науково-педагогічної роботи (Україна).

Заступники головного редактора:

Караман О. Л. – доктор педагогічних наук, професор, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», ректор (Україна).

Набока О. В. – доктор історичних наук, професор, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», завідувач кафедри історії та археології (Україна).

Шехавцова С. О. – доктор педагогічних наук, професор, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», професор кафедри романо-германської філології (Україна).

Відповідальні редактори:

Отравенко О. В. – кандидат педагогічних наук, доцент, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», доцент кафедри теорії і методики фізичного виховання (Україна).

Дробишева О. А. – кандидат історичних наук, доцент, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», доцент кафедри історії та археології (Україна).

Крижановська О. О. – доктор філологічних наук, доцент, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», завідувач кафедри української та зарубіжної літератури (Україна).

Члени редакційної колегії:

Власенко К. В. – доктор педагогічних наук, професор, Національний університет «Києво-Могилянська академія», професор кафедри математики (Україна).

Глуховцева К. Д. – доктор філологічних наук, професор, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», професор кафедри української мови (Україна).

Данильчук Л. О. – доктор педагогічних наук, професор, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», професор кафедри соціальної педагогіки (Україна).

Дмитренко В. І. – доктор філологічних наук, професор, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», професор кафедри української та зарубіжної літератури (Україна).

Жиленко І. Р. – доктор філологічних наук, професор, Сумський державний університет, заступник завідувача кафедри журналістики та філології (Україна).

Заблоцький В. В. – доктор наук з державного управління, професор, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», директор навчально-наукового інституту публічного управління, адміністрування та післядипломної освіти (Україна).

Кобзар О. І. – доктор філологічних наук, професор, Полтавський університет економіки й торгівлі, професор кафедри ділової іноземної мови (Україна).

Кравченко О. І. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту освіти та права Центрального інституту післядипломної освіти ДЗВО "Університет менеджменту освіти" НАПН України (Україна).

Курило В. С. – доктор педагогічних наук, професор ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», перший проректор (Україна).

Кушнірова Т. В. – доктор філологічних наук, професор, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, професор кафедри германської філології та перекладу (Україна).

Литвин М. Р. – доктор історичних наук, професор, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, завідувач відділу «Центр дослідження українсько-польських відносин» (Україна).

Лі Лі – доктор філологічних наук, доцент, Інститут іноземних мов та літератури, Північно-західний педагогічний університет, проректор (Китай).

Лі Ялінь – кандидат філологічних наук, професор, Ланьчжоуський політехнічний університет, професор (Китай).

Лукасевіч-Велеба Й. – доктор педагогічних наук, Академія спеціальної педагогіки імені Марії Гжегожевської, професор педагогічного факультету (Республіка Польща).

Любимова С. А. – кандидат філологічних наук, доцент, Київський національний лінгвістичний університет, докторант кафедри англійської філології, перекладу і філософії мови імені проф. О. М. Мороховського (Україна).

Михальський І. С. – доктор історичних наук, професор, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», професор кафедри історії та археології (Україна).

Моїсєєнко О. Ю. – доктор філологічних наук, професор, Національний університет «Києво-Могилянська академія», професор кафедри англійської мови (Україна).

Нефьодов Д. В. – доктор історичних наук, доцент, Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського, доцент кафедри історії (Україна).

Священко З. В. – доктор історичних наук, професор, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, професор кафедри всесвітньої історії та методик навчання (Україна).

Си Цзюньцінь – доктор філологічних наук, професор, Ланьжоуський університет, професор факультету російської мови та літератури (КНР).

Сич Т. В. – доктор педагогічних наук, професор, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», професор кафедри публічної служби та управління навчальними і соціальними закладами (Україна).

Ткачук В. В. – кандидат педагогічних наук, Криворізький національний університет, асистент кафедри інженерної педагогіки та мовної підготовки (Україна).

Хахула Л. І. – кандидат історичних наук, доцент, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, старший науковий співробітник (Україна).

Редакційні вимоги до технічного оформлення статей

Стаття оформлюється в текстовому редакторі Word for Windows (шрифт Times New Roman 14, міжрядковий інтервал – 1,5).

Поля: верхнє – 2 см, нижнє – 2 см, ліве – 3 см, праве – 1,5 см. Сторінки не нумеруються.

Інформація про УДК розташовується у верхньому лівому кутку без відступів (шрифт нежирний).

На початку вказують назву тематичної рубрики видання. Через рядок від УДК в лівому верхньому кутку вказуються прізвище, ім'я, по батькові автора (повністю, шрифт жирний).

На наступному рядку – науковий ступінь, вчене звання, посада, місце роботи; e-mail; ORCID ID (персональний код, який необхідно отримати, заповнивши анкету за посиланням: <https://orcid.org/register>).

Назва статті друкується через рядок (шрифт жирний).

Зміст статті викладається за планом: постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями; аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми та на які спирається автор; виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується ця стаття; формулювання цілей статті (постановка завдання); визначення методики дослідження (сукупність методів дослідження, їх основний зміст, характеристики і показники, які вони фіксують, та одиниці вимірювання); виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів; висновки із цього дослідження й перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Усі перелічені елементи повинні бути стилістично представлені в тексті, але графічно виділяти їх не треба.

Посилання на цитовані джерела в тексті оформлюються мовою оригіналу таким чином: у круглих дужках зазначається прізвище автора, рік видання роботи (наприклад, Шумська, 2010). Якщо потрібно послатися на декілька джерел, варто перелічувати їх через крапку з комою (наприклад, Афанасьєва, 2016; Богданова & Саннікова, 2015; Moore, 2006). Якщо використовуються цитати, статистика тощо, то слід вказати номер сторінки посилання (Афанасьєва, 2016, с. 46; Bruner, 2012, р. 24).

Бібліографія та в разі необхідності примітки подаються в кінці статті після заголовку «Список використаної літератури» (без двокрапки) у порядку цитування й оформлюються відповідно до ДСТУ 8302:2015.

Для коректного індексування публікацій наукометричними системами після Списку використаної літератури необхідно навести References. Посилання в References мають бути оформлені відповідно до APA Style: для кирилических цитувань слід транслітерувати імена авторів та назви видань; останні також слід навести в англійському перекладі в [] із зазначенням мови оригіналу в дужках, наприклад [in Russian], [in Ukrainian]. Назви періодичних видань слід наводити відповідно до офіційного латинського написання за номером реєстрації ISSN. В елементах опису не можна замінювати латинські літери на кириличні. Цитування в References мають бути оформлені за стандартом APA.

Статтю завершують 2 анотації обсягом 1600–1800 знаків (українською та англійською мовами) із зазначенням прізвища, ім'я та по батькові автора, назви статті та ключових слів (3–5 термінів).

ЗМІСТ

МЕТОДОЛОГІЯ, ІСТОРІОГРАФІЯ ТА ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО

1. **Зеленцова С. М.** Використання методу контент-аналіз при дослідженні історичних джерел (на прикладі листівок анархістського руху в Україні 1903–1914 рр.).....9
2. **Рижева Н. О., Буглай Н. М., Хрящевська Л. М.** Історіографія промисловості та робітництва Української РСР у повоєнну добу (1946–1965 рр.) (За матеріалами дисертаційних досліджень 1950-х – першої половини 1960-х рр.)...17
3. **Черкащенко О. О.** Джерельна база та західна історіографія політики США щодо корейської держави Чосон у 60–90-х рр. XIX ст.....24

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ. ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

4. **Білик В. А.** Правове оформлення повноважень влади в імперії Маур'їв.....32
5. **Бреславець А. Р.** Трансформація причин французької інтервенції в Єгипет (1798–1801 рр.).....39
6. **Бублик О. І.** Адаптація змісту громадянської освіти у школі в умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови в Україні.....46
7. **Дробишева О. А.** Молдовська Демократична Республіка на шпальтах української преси 1917–1918 рр.....53
8. **Зиза М. М., Набока О. В.** Американська військова операція на Тайвані 1867 р. та початок формування стратегії «малих воєн» США.....67
9. **Зубко О. Є.** Юрій Липа в рецензіях, спогадах і листах Михайла Мухина.....74
10. **Ілляшенко Ю. Ю., Лисенко А. І.** Інституціоналізація дослідження проблем всесвітньої історії у вимірі української історичної науки: роль державної установи «Інститут всесвітньої історії Національної академії наук України».....82
11. **Ільницька В. В., Макаренко В. О., Шевцова Є. С.** Петровський Полтавський кадетський корпус як осередок підготовки української військової еліти.....90
12. **Ковальський С. В.** Трансформація стратегічної ролі Кіпру в середземноморській та близькосхідній політиці Великої Британії в 1945–1956 рр.....98
13. **Литвиненко-Анпілова Л. Р.** Рух «Просвіти» на Донеччині в перші десятиліття XX століття.....106
14. **Мелекесцев К. І.** Місце археології та давньої історії України в інформаційній стратегії окупаційного режиму на Луганщині.....114
15. **Набока О. В., Воронін В. М., Михальський І. С.** Формування регіональної та глобальної стратегії США на рубежі нового та новітнього часу. Від Далекого Сходу до Західної Європи.....122

16.	Сердюк О. В. Занепад промисловості Донбасу й Придніпров'я наприкінці Першої світової війни. Причини та наслідки.....	129
17.	Темірова Н. Р., Басько Р. В. Фактор Європи в модернізації Донеччини на зламі XIX–XX ст.....	142
18.	Шевцова Є. С. Кустарні промисли як форма збереження українського народного мистецтва (на матеріалах статистики Харківської губернії другої половини XIX – початку XX ст.).....	149
19.	Ярич В. П. Культ героїв в ОУН та його вплив на тогочасну молодь	155

CONTENTS

METHODOLOGY, HISTORIOGRAPHY AND SOURCE STUDIES

1. **Zelentsova S. M.** Using the content analysis method in the study of historical sources (on the example of leaflets of the anarchist movement in Ukraine in 1903–1914)..... 9
2. **Ryzheva N. O., Buhlai N. M., Khriashchevska L. M.** Historiography of industry and the working class in the Ukrainian SSR during the post-war period (1946–1965) (based on Theses research of the 1950s – first half of the 1960s).....17
3. **Cherkashchenko O. O.** The source base and Western historiography of U.S. policy toward the Joseon Korean State in the 1860s–1890s..... 24

WORLD HISTORY. HISTORY OF UKRAINE

4. **Bilyk V. A.** Legal registration of the powers of government in the Mauryan Empire.....32
5. **Breslavets A. R.** Transformation of the causes of the French intervention in Egypt (1798–1801).....39
6. **Bublyk O. I.** Adaptation of the content of civic education in schools under martial law and in the context of post-war reconstruction in Ukraine.....46
7. **Drobysheva O. A.** The Moldavian Democratic Republic on the Pages of the Ukrainian Press in 1917–1918.....53
8. **Zyza M. M., Naboka O. V.** The U.S. military operation in Taiwan in 1867 and the origins of the American “Small Wars” strategy.....67
9. **Zubko O. E.** Yuriy Lypa in the reviews, memoirs and letters of Mykhailo Mukhyn.....74
10. **Illiashenko Yu. Yu., Lysenko A. I.** Institutionalization of world history research in Ukrainian historical science: the role of the State Institution “Institute of World History of the National Academy of Sciences of Ukraine” 82
11. **Ilnytska V. V., Makarenko V. O., Shevtsova Ye. S.** The Petrovsky Poltava Cadet Corps as a center for the formation of the Ukrainian military elite..... 90
12. **Kovalskiy S. V.** The transformation of Cyprus’ strategic role in British Mediterranean and Middle Eastern policy in 1945–1956..... 98
13. **Lytvynenko-Anpilova L. R.** The “Prosvita’s” movement of the Donetsk region in the first decade of the 20th century.....106
14. **Mieliekiestsev K. I.** The role of archaeology and ancient history of Ukraine in the informational strategy of the occupation regime in Luhansk region.....114
15. **Naboka O. V., Voronin V. M., Mykhalskyi I. S.** Formation of the US regional and global strategy at the turn of the modern and contemporary eras: from the far East to Western Europe.....122

16.	Serdyuk O. V. The decline of industry in Donbas and the Dnieper region at the end of World War I. Causes and consequences.....	129
17.	Temirova N. R., Basko R. V. The European factor in the modernization of the Donetsk region at the turn of the 19th–20th centuries.....	142
18.	Shevtsova Ye. S. Handicrafts as a form of preserving Ukrainian folk art (based on statistical materials from Kharkiv province in the second half of the 19th – early 20th century).....	149
19.	Yarych V. P. Hero cult in the OUN and its influence on the youth of the time.....	155

УДК 930.1:(338.45+331.105.2-057.16)(477)"1946/1965"]:001.817

DOI <https://doi.org/10.12958/3083-7030-2025-1-17-23>**Рижева Надія Олександрівна,**докторка історичних наук, професорка,
завідувачка кафедри історіїНавчально-наукового педагогічного інституту імені В. О. Сухомлинського
Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв, Україна.ryzheva.nadiya@gmail.com<https://orcid.org/0000-0001-8379-4325>**Буглай Наталя Михайлівна,**

докторка історичних наук,

в. о. професорки кафедри історії

Навчально-наукового педагогічного інституту імені В. О. Сухомлинського
Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв, Україна.buglay@ukr.net<https://orcid.org/0000-0002-0674-4313>**Хрящевська Людмила Михайлівна,**

кандидатка історичних наук,

доцентка кафедри історії

Навчально-наукового педагогічного інституту імені В. О. Сухомлинського
Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв, Україна.ludahryashev30@gmail.com<https://orcid.org/0000-0003-2611-0817>**ІСТОРІОГРАФІЯ ПРОМИСЛОВОСТІ ТА РОБІТНИЦТВА УКРАЇНСЬКОЇ РСР
У ПОВОЄННУ ДОБУ (1946–1965 РР.) (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ДИСЕРТАЦІЙНИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ 1950-Х – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ 1960-Х РР.)**

Використання дисертаційних робіт як джерельної бази історіографічного дослідження є обов'язковою умовою проведення глибокого та достовірного аналізу поставленої проблеми. Адже дисертаційне дослідження на своєму відрізку історіографічного часу є вершиною наукової думки, результатом опрацювання цілого пласта першоджерел, левова частка яких вводиться у відкритий доступ уперше. Дисертація – результат розкриття тієї чи іншої теми, яка була актуальною на той момент часу та покликана вирішити якусь прикладну або фундаментальну проблему. Яким би не був тиск суб'єктивних, навколонаукових факторів, дисертація – це завжди спроба відповісти на виклики, зокрема, суспільно-політичних обставин. А наступність історичного знання у вигляді окреслення у висновках дисертаційного проєкту невирішених проблем для подальших конкретно-історичних праць робить якісне дисертаційне дослідження певним дороговказом для науковців і наступного покоління.

Тематика української промисловості та робітництва в перші десятиріччя після завершення Другої світової війни на сьогоднішній день має вкрай важливе не лише наукове, а й прикладне

значення: після війни, яку веде Україна за своє існування, держава перейде у відбудову та розбудову мирного життя після Перемоги. Аналіз історичного досвіду з відбудови української промисловості в другій половині 1940-х – першій половині 1960-х рр. допоможе досягнути вектори індустріального відновлення та подальшого розвитку ключового сектору економіки України.

Знаковими публікаціями, які побіжно стосуються предмета нашого дослідження, є роботи корифеїв української історичної науки Я. Калакури (Калакура, 2004; Калакура, 2014), Л. Зашкільняка (Зашкільняк, 2007), В. Коцурів та А. Коцурів (Коцур, Коцур, 1999), історіографічні розвідки О. Додонова (Додонов, 2003), В. Юрченка (Юрченко, 2013).

Метою статті є аналіз особливостей українських радянських дисертаційних досліджень 1950-х – першої половини 1960-х рр. з історіографії промисловості та робітництва Української РСР у повоєнну добу (1946–1965 рр.)

Весь пласт дисертаційних проєктів українських радянських науковців з досліджуваної проблеми можна умовно поділити за проблемно-хронологічним методом на дисертації доби пізнього сталінізму та другого повоєнного десятиріччя, доби брежнєвського «застою» та горбачовської «перебудови» другої половини 1980-х – початку 1990-х рр. У розвідці ми зосередимося на дослідженні саме перших дисертаційних робіт указанного предмета дослідження.

Характеризуючи наявний пласт українських радянських дисертацій за проблематикою, варто зазначити, що ми виявили широкий спектр досліджуваних питань. Першочерговим завданням для істориків зазначеного періоду став показ підвищення матеріального благополуччя українського робітництва в повоєнну добу (Пригоршук, 1954; Стадник, 1962). Працюючи в умовах перманентного тиску з боку влади, радянські історики були інструментом пропаганди в руках панівного режиму. Відповідно, цей напрям слугував не тільки і не стільки науковому складнику як пропаганді радянського ладу. Варто зазначити, що, враховуючи вкрай важкі умови війни та міжвоєнних п'ятирічок, час після Другої світової війни, особливо починаючи з початку 1950-х рр., дійсно став періодом часткового покращення матеріального благополуччя пересічних людей, рівня життя та побутового обслуговування. Так, дослідником В. Стадником зазначено, що з 1957 р. збільшена заробітна плата низькооплачуваним групам робітників, з 1958 р. припинено випуск державних позик, з 1960 р. почалась ліквідація низки податків з населення. За підрахунками науковця, тільки завдяки вказаним діям, робітники отримали від держави за 1953–1961 рр. додатково доходів на суму 420 млрд крб. У досліджуваний період неодноразово відбувалося зниження цін на продовольчі та господарські товари. У результаті цього індекс державних роздрібних цін на господарські товари в Українській РСР, як зазначив дисертант, з 1950 до 1960 рр. знизився на 24%, а на продовольчі товари – на 27%, зокрема на м'ясо та птицю – на 33%, на олію – на 35%, на хліб – на 41% тощо (Стадник, 1962, с. 7). Також дослідником відзначена глибинна перебудова середньої та вищої школи і створення нових професійно-технічних училищ з підвищеним терміном навчання, введення нових форм навчання без відриву від виробництва, розширення заочного й вечірнього навчання в університетах, середніх спеціальних навчальних закладах, школах робітничої молоді (Стадник, 1962, с. 15).

Наступним складником наукових пошуків перших дисертаційних проєктів указанного періоду стали роботи, присвячені дослідженню підвищення т. зв. культурно-технічного рівня та творчої активності українського робітництва (Мітюков, 1964; Сущенко, 1963; Хмелевская, 1965).

Дослідник А. Мітюков аналізує нові форми боротьби за технічне вдосконалення виробництва, розглядається «технічна творчість» робітництва, з'ясовується його роль у поширенні та використанні передового виробничого досвіду. Історик високо оцінив роботу комісії сприяння технічному прогресу, громадських конструкторсько-технологічних бюро, інститутів робітників-дослідників, громадських бюро економічного аналізу. Основними напрямками в цій діяльності стали розробка і впровадження у виробництво численних заходів із механізації

та автоматизації виробничих процесів, зниження собівартості продукції, економії матеріалів й електроенергії, посилення контролю в усіх виробничих ланках. За підрахунками вченого, кількість раціоналізаторів і винахідників в Україні в період, що розглядається, збільшилася більш ніж удвічі й становила в 1961 р. 438 тис. робітників. За перші три роки семирічки від запровадження внесених ними 1 194 тис. винаходів та раціоналізаторських пропозицій заощаджено понад 758 млн крб (Митюков, 1964, с. 11).

Інший дослідник – М. Сущенко – наголосив на важливому значенні курсів цільового призначення для підвищення кваліфікації робітників. На таких курсах робітники вивчали нове обладнання, нову технологію виробничих процесів. Також автор акцентував на якісних змінах у професійному складі робітників України: так, порівняно з 1939 р., у 1959 р. в УРСР удвічі збільшилася кількість робітників, зайнятих на силових установках і підйомно-транспортних механізмах, в 1,5 раза – машиністів та операторів прокатних станів, у 2,2 раза – електромонтерів та наглядців електромереж, у 13 разів – екскаваторників, у 60 разів – машиністів та мотористів (Сущенко, 1963, с. 16).

Окремим складником досліджуваної проблематики став аналіз допомоги промисловості та робітництва колгоспному селянству в розвитку матеріально-технічних потужностей виробництва (Нелип, 1961; Бекало, 1965; Шульга, 1959; Гуменюк, 1963). Так, дослідник І. Неліп дійшов висновків, що саме допомога промислових робітників мала вирішальне значення для прискорення темпів продуктивних сил сільського господарства України в повоєнні роки. Продуктивність праці значно підвищилася і до 1960 р. перевершила середній рівень 1950–1952 рр. на 72%. Істориком підраховано, що на основі зростання виробництва в колгоспах за цей час у 1,5–2 рази зросли валовий вихід та заготівлі основних видів сільськогосподарської продукції, у 3–4 рази збільшилися грошові доходи колгоспів України на 100 га сільгоспугідь (Нелип, 1961, с. 17). Звичайно ж, радянські історики у своїх дисертаційних проектах не згадали суб'єктивний складник причин повоєнного голоду 1946–1947 рр., а також факт того, що селянство все ще перебувало фактично в статусі рабів, прикріплених до землі.

Також не можна не згадати про історико-партійний напрям радянського історіописання. Цей вектор був присутній в «актуальних» спеціалізаціях історичної науки СРСР в усі періоди історіографії (Гуменюк, 1963; Юрчук, 1965; Сильченко, 1954; Гурлади, 1955). На цьому етапі представники історико-партійного напрямку намагалися довести «провідну та спрямовальну» роль комуністичної партії в процесі промислової відбудови, особливу увагу приділяючи форсованій індустріалізації західної України.

Так, дослідивши перші кроки становлення історіографії робітництва та промисловості Української РСР у повоєнну добу на прикладі аналізу перших дисертаційних досліджень, можна констатувати глибокий вплив ідеологічних нашарувань та значну політизацію наукової роботи. Логічним є факт того, що перші дисертаційні роботи, присвячені повоєнній відбудові промисловості, з'являються приблизно через десятиріччя після завершення Другої світової війни – у середині 1950-х рр. Адже підготовка дисертаційних проектів тривала досить довго та складалася з кропіткої роботи в центральних і місцевих архівах, збиранні першоджерел безпосередньо на підприємствах, аналітиці статистичних даних. На жаль, «останній сталінський погром» історичної науки другої половини 1940-х значно послабив як джерельну базу, так і теоретико-методологічний інструментарій перших дисертацій. Прихід до влади М. Хрущова та часткова лібералізація суспільно-політичного життя лише змінив перелік пропагандистських штампів та переорієнтував дослідників на обґрунтування реформ, які започаткував майбутній «волюнтарист». Утім, незважаючи на вище зазначене, українські радянські історики у два перші повоєнні десятиріччя провели колосальну роботу, ввели в науковий обіг величезну кількість статистичних даних та виокремили цілий спектр невирішених питань, які стали дороговказом і завданнями для наступного покоління українських радянських науковців.

Список використаної літератури

1. Калакура Я. С. Українська історіографія: Курс лекцій. Київ : Генеза, 2004. 496 с.
2. Калакура Я. Цивілізаційні орієнтири новітньої української історіографії. Історіографічні дослідження в Україні / Гол. редкол. В. А. Смолій; відп. ред. О. А. Удод. Київ : НАН України. Ін-т історії України, 2014. Вип. 24. С. 23–37.
3. Зашкільняк Л. Історична пам'ять та історіографія як дослідницьке поле для інтелектуальної історії. *Confraternitas. Ювілейний збірник на пошану Ярослава Ісаєвича*. Львів, 2007. Вип. 15. С. 855–862.
4. Коцур В. П., Коцур А. П. Історіографія історії України: Курс лекцій. Чернівці : Золоті литаври, 1999. 520 с.
5. Додонов О. Ф. Радянська історіографія про судження західних дослідників з питань ролі і політичної діяльності робітничого класу у 60–80-і роки ХХ ст. *Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпряни*. Вип. 10. Запоріжжя : Просвіта, 2003. С. 18–20.
6. Юрченко В. Основні ідеологічні тенденції розвитку історичної науки УРСР в 70-х на початку 80-х років ХХ століття. *Мандрівець*. 2013. № 4. С. 58–62.
7. Пригоршук М. О. Підвищення матеріального добробуту і культурного рівня робітничого класу західних областей Української РСР в післявоєнний період (на матеріалах Дрогобицької та Львівської областей): автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.02. Київ, 1954. 31 с.
8. Стадник В. Ф. Повышение материального благосостояния и культурного уровня рабочего класса Украины (1953–1960 гг.): автореф. дис. ... канд. ист. наук: 07.00.02. М., 1962. 16 с.
9. Митюков А. Г. Рост творческой активности рабочего класса в промышленности Украины (1956–1961 гг.): автореф. дис. ... канд. ист. наук: 07.00.02. М., 1964. 16 с.
10. Сущенко Н. В. Рост культурно-технического уровня рабочего класса Украины в 1956–1961 годах: автореф. дис. ... канд. ист. наук: 07.00.02. М., 1963. 17 с.
11. Хмелевская В. С. Подъём культурно-технического уровня рабочего класса: автореф. дис. ... канд. ист. наук: 07.00.02. Х., 1965. 26 с.
12. Нелип И. П. Помощь рабочего класса колхозному крестьянству в развитии материально-технической базы сельского хозяйства в период его крутого подъёма (1953–1959). На материалах Украинской ССР: автореф. дис. ... канд. ист. наук: 07.00.02. М., 1961. 19 с.
13. Бекало Д. Е. Экономический союз рабочего класса с крестьянством и его роль в укреплении материально-технической базы колхозов (на материалах Украинской ССР): автореф. дис. ... канд. ист. наук: 07.00.02. К., 1965. 18 с.
14. Шульга И. В. КП Украины – организатор помощи рабочего класса колхозному крестьянству в дальнейшем развитии сельского хозяйства республики (1953–1955 гг.): автореф. дис. ... канд. ист. наук: 07.00.02. К., 1959. 24 с.
15. Гуменюк Е. Г. Коммунистическая партия Украины – организатор помощи трудящихся города колхозному крестьянству в дальнейшем развитии сельского хозяйства (1959–1961 гг.): автореф. дис. ... канд. ист. наук: 07.00.02. К., 1963. 18 с.
16. Юрчук В. И. Борьба Коммунистической партии Украины за восстановление и дальнейшее развитие народного хозяйства республики в послевоенный период (1945–1952 гг.): автореф. дис. ... д-ра ист. наук: 07.00.01. К., 1965. 49 с.
17. Сильченко З. Борьба КПСС за организационно-политическое укрепление комсомольских организаций западных областей Украины и повышение их роли в деле коммунистического воспитания молодёжи 1946–1950 гг.: автореф. дис. ... канд. ист. наук: 07.00.02. К., 1954. 29 с.
18. Гурлади Н. КПСС в борьбе за коммунистическое воспитание молодёжи западных областей УССР в годы первой послевоенной пятилетки: автореф. дис. ... канд. ист. наук: 07.00.01. К., 1955. 22 с.

References

1. Kalakura, Ya. S. (2004). *Ukrainska istoriografia: Kurs lektsii* [Ukrainian Historiography: Lectures]. K.: Heneza [in Ukrainian].
2. Kalakura, Ya. (2014). Tsyvilizatsiini oriientyry novitnoi ukrainskoi istoriografii [Civilizational landmarks of modern Ukrainian historiography]. In *Istoriografichni doslidzhennia v Ukraini – Historiographical research in Ukraine*. (Vol. 24, pp. 23–37). K.: NAN Ukrainy. In-t istorii Ukrainy [in Ukrainian].
3. Zashkilniak, L. (2007). Istorychna pamiat ta istoriografia yak doslidnytske pole dlia intelektualnoi istorii [Historical memory and historiography as a field of research for intellectual history]. In *Confraternitas. Yuvileinyi zbirnyk na poshanu Yaroslava Isaievycha – Confraternitas. Anniversary collection in honour of Yaroslav Isaevich*. (pp. 855–862). Lviv [in Ukrainian].
4. Kotsur, V. P., & Kotsur, A. P. (1999). *Istoriografia istorii Ukrainy: Kurs lektsii* [Historiography of Ukrainian History: Lectures]. Chernivtsi: Zoloti lytavry [in Ukrainian].
5. Dodonov, O. F. (2003). Radianska istoriografia pro sudzhennia zakhidnykh doslidnykiv z pytan roli i politychnoi diialnosti robotnychoho klasu u 60–80-i roky XX st. [Soviet historiography on the views of Western researchers on the role and political activity of the working class in the 1960s – 1980s]. *Kulturolozhichni visnyk: Naukovo-teoretychnyi shchorichnyk Nyzhnoi Naddnyprianshchyny – Cultural Bulletin: Scientific and Theoretical Yearbook of the Lower Dnieper Region*. (pp. 18–20). Zaporizhzhia: Prosvita [in Ukrainian].
6. Yurchenko, V. (2013). Osnovni ideolohichni tendentsii rozvytku istorychnoi nauky URSR v 70-kh na pochatku 80-kh rokiv XX stolittia [The main ideological trends in the development of historical science in the Ukrainian SSR in the 1970s and early 1980s]. *Mandrivets – Traveller*, 4, 58–62 [in Ukrainian].
7. Pryhorshchuk, M. O. (1954). Pidvyshchennia materialnoho dobrobutu i kulturnoho rivnia robotnychoho klasu zakhidnykh oblastei Ukrainskoi RSR v pisliavoiennyi period (na materialakh Drohobyskoi ta Lvivskoi oblastei) [Improvement of material well-being and cultural level of the working class in the western regions of the Ukrainian SSR in the post-war period (Based on materials from the Drohobych and Lviv regions)]. *Extended abstract of Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
8. Stadnik, V. F. (1962). Povyshenie materialnogo blagosostoyaniya i kulturnogo urovnya rabochego klasa Ukrainy (1953–1960 gg.) [Improvement of the material well-being and cultural level of the working class in Ukraine (1953–1960)]. *Extended abstract of Candidate's thesis*. Moscow [in Russian].
9. Mityukov, A. G. (1964). Rost tvorcheskoy aktivnosti rabochego klasa v promyshlennosti Ukrainy (1956–1961 gg.) [The growth of creative activity among the working class in Ukrainian industry (1956–1961)]. *Extended abstract of Candidate's thesis*. Moscow [in Russian].
10. Sushenko, N. V. (1963). Rost kulturno-tehnicheskogo urovnya rabochego klasa Ukrainy v 1956–1961 godah [The growth of the cultural and technical level of the working class in Ukraine in 1956–1961]. *Extended abstract of Candidate's thesis*. Moscow [in Russian].
11. Hmelevskaya, V. S. (1965). Podyom kulturno-tehnicheskogo urovnya rabochego klasa [Raising the cultural and technical level of the working class]. *Extended abstract of Candidate's thesis*. Kharkov [in Russian].
12. Nelip, I. P. (1961). Pomosh rabochego klasa kolhoznomu krestyanstvu v razvitii materialno-tehnicheskoy bazy selskogo hozyajstva v period ego krutogo podyoma (1953–1959). Na materialakh Ukrainskoi SSR [Assistance provided by the working class to collective farmers in developing the material and technical base of agriculture during its rapid growth (1953–1959). Based on materials from the Ukrainian SSR]. *Extended abstract of Candidate's thesis*. Moscow [in Russian].
13. Bekalo, D. E. (1965). Ekonomicheskij soyuz rabochego klasa s krestyanstvom i ego rol v ukreplenii materialno-tehnicheskoy bazy kolhozov (na materialakh Ukrainskoi SSR) [The economic

union of the working class with the peasantry and its role in strengthening the material and technical base of collective farms (Based on materials from the Ukrainian SSR)]. *Extended abstract of Candidate's thesis*. Kiev [in Russian].

14. Shulga, I. V. (1959). KP Ukrainy – organizator pomoshi rabocheho klassa kolhoznomu krestyanstvu v dalnejshem razvitii selskogo hozyajstva respubliki (1953–1955 gg.) [The Communist Party of Ukraine – organizer of assistance to the working class and collective farmers in the further development of agriculture in the republic (1953–1955)]. *Extended abstract of Candidate's thesis*. Kiev [in Russian].

15. Gumenyuk, E. G. (1963). Kommunisticheskaya partiya Ukrainy – organizator pomoshi trudyashihysya goroda kolhoznomu krestyanstvu v dalnejshem razvitii selskogo hozyajstva (1959–1961 gg.) [The Communist Party of Ukraine – organizer of assistance from city workers to collective farmers in the further development of agriculture (1959–1961)]. *Extended abstract of Candidate's thesis*. Kiev [in Russian].

16. Yurchuk, V. I. (1965). Borba Kommunisticheskoy partii Ukrainy za vosstanovlenie i dalnejshee razvitie narodnogo hozyajstva respubliki v poslevoennyj period (1945–1952 gg.) [The Communist Party of Ukraine's struggle for the restoration and further development of the republic's national economy in the post-war period (1945–1952)]. *Extended abstract of Candidate's thesis*. Kiev [in Russian].

17. Silchenko, Z. (1954). Borba KPSS za organizacionno-politicheskoe ukreplenie komsomolskih organizacij zapadnyh oblastej Ukrainy i povyshenie ih roli v dele kommunisticheskogo vospitaniya molodyozhi 1946–1950 gg. [The CPSU's struggle for the organizational and political strengthening of Komsomol organizations in the western regions of Ukraine and the enhancement of their role in the communist education of youth, 1946–1950.]. *Extended abstract of Candidate's thesis*. Kiev [in Russian].

18. Gurladi, N. (1955). KPSS v borbe za kommunisticheskoe vospitanie molodyozhi zapadnyh oblastej USSR v gody pervoj poslevoennoj pyatiletki [The CPSU in the struggle for communist education of young people in the western regions of the Ukrainian SSR during the first post-war five-year plan]. *Extended abstract of Candidate's thesis*. Kiev [in Russian].

Рижева Н. О., Буглай Н. М., Хрящевська Л. М. Історіографія промисловості та робітництва Української РСР у повоєнну добу (1946–1965 рр.) (за матеріалами дисертаційних досліджень 1950-х – першої половини 1960-х рр.)

У статті аналізуються особливості українських радянських дисертаційних досліджень 1950-х – першої половини 1960-х рр. з історіографії промисловості та робітництва Української РСР у повоєнну добу (1946–1965 рр.)

Установлено глибокий вплив ідеологічних нашарувань та значну політизацію наукової роботи у два перші повоєнні десятиріччя. Логічним є факт того, що перші дисертаційні роботи, присвячені повоєнній відбудові промисловості з'явилися приблизно через десятиріччя після завершення другої світової війни – у середині 1950-х рр. Адже підготовка дисертаційних проєктів тривала досить довго та складалася з кропіткої роботи в центральних та місцевих архівах, збиранні першоджерел безпосередньо на підприємствах, аналітиці статистичних даних.

Визначено, що повоєнний сталінський погром історичної науки другої половини 1940-х значно послабив як джерельну базу, так і теоретико-методологічний інструментарій перших дисертацій. Прихід до влади М. Хрущова та часткова лібералізація суспільно-політичного життя лише змінив перелік пропагандистських штампів і переорієнтував дослідників на обґрунтування реформ, які започаткував майбутній «волюнтарист».

Водночас науковці доходять висновку, що, незважаючи на вищезазначене, українські радянські історики у два перші повоєнні десятиріччя провели колосальну роботу, ввели до науко-

вого обігу величезну кількість статистичних даних та виокремили цілий спектр невирішених питань, які стали дороговказом і завданнями для наступного покоління українських радянських науковців.

Зазначено, що аналіз історичного досвіду з відбудови української промисловості в другій половині 1940-х – першій половині 1960-х рр. допоможе досягнути вектори індустріального відновлення та подальшого розвитку ключового сектору економіки України.

Ключові слова: виробництво, економіка, історіографія, підприємство, повоєнна відбудова, промисловість, робітництво, техніка, УРСР.

Ryzheva N. O., Buhlai N. M., Khriashchevska L. M. Historiography of industry and the working class in the Ukrainian SSR during the post-war period (1946–1965) (based on Theses research of the 1950s – first half of the 1960s)

This article examines the specific features of Ukrainian Soviet theses research conducted in the 1950s and the first half of the 1960s on the historiography of industry and the working class in the Ukrainian SSR during the post-war period (1946–1965).

The study reveals the profound influence of ideological constraints and the high degree of politicization that characterized scholarly work during the first two post-war decades. It is natural that the first theses devoted to the post-war reconstruction of industry emerged approximately a decade after the end of World War II, in the mid-1950s, as their preparation was time-consuming and involved meticulous research in central and regional archives, the collection of primary sources directly from industrial enterprises, and the analysis of statistical data.

The post-war Stalin-era assault on historical science in the second half of the 1940s had a markedly detrimental effect on both the archival base and theoretical-methodological approaches employed in the first theses. N. Khrushchev's ascent to power and the partial liberalization of socio-political life merely altered the set of propagandistic clichés and redirected researchers toward justifying the reforms initiated by the future "voluntarist".

Concurrently, scholars concluded that despite the aforementioned facts Ukrainian Soviet historians of the first two post-war decades carried out substantial work, introduced a vast array of statistical data into academic circulation and identified a wide range of unresolved issues which served as a guide and set of tasks for the next generation of Ukrainian Soviet scholars.

The article states that analysing the historical experience of industrial reconstruction in Ukraine from the late 1940s to the early 1960s can provide valuable insights into the trajectories of industrial recovery and the subsequent development of this key sector of Ukraine's economy.

Key words: production, economy, historiography, enterprise, postwar reconstruction, industry, working class, technology, Ukrainian SSR.

Creative Commons Attribution 4.0
International (CC BY 4.0)

Стаття надійшла до редакції 25.06.2025 р.

Прийнято до друку 29.08.2025 р.

Опубліковано: 06.10.2025 р.

Наукове видання

ВІСНИК

Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка
(історичні науки)

№ 1 серпень 2025

Відповідальний за випуск:
д. і. н., проф. О. В. Набока
Комп'ютерна верстка – О. І. Молодецька
Коректура – Н. В. Славогородська

Підписано до друку 29.08.2025 р.
Формат 60x84/8. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсет. Цифровий друк. Ум. друк. арк. 18,83. Замов. № 0825/684. Наклад 200 прим.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
вул. Інглезі, 6/1, м. Одеса, 65101
Телефон +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 7623 від 22.06.2022 р.